

„MINDENKINEK IGAZA VAN”

LEVELEK MEDNYÁNSZKYTÓL, MEDNYÁNSZKYNAK,
MEDNYÁNSZKYRÓL¹**Mednyánszky László Mednyánszky Edének²**[1873]³

Königreich Bayern Postkarte
Címzés: Mer Baron Eduard Mednyánszky
Clarens Pension Ketterer par Vevey
Svájc

Kedves Apám!⁴

Hétfőn reggel érkeztem, szerenc[sésen] Münchenbe, épp az Akadémia me[gnyílt m] íért is jó helyet kaptam. Stréhuber⁵ igen szíves volt velem [...] jó reményekkel kezdem ez új szemesztert. Azon rajzomat, melyet Stréhuber kiállított volt, elküldöm nektek.

¹ A leveleket közreadja: Bardoly István (Forster Központ), Katarína Beňová (Katedra dejín výtvarného umenia, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského Bratislava), Hessky Orsolya (Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria), Markója Csilla MTA BTK MI). A levelek lelőhelye: Bratislava, Slovenský národný archív, Fond: Archív šľachtických rodín Mednyánszky-Czóbel, ltsz.: 1488/2000, 1612/2003; Levoča, Štátny archív v Levoči, Fond: Strážky, 40. doboz és MTA BTK Művészettörténeti Intézet, Adattár (ez utóbbiakat külön jelöljük). A leveleket az érvényben lévő helyesírási szabályok szerint adjuk közre. A német nyelvű leveleket kiolvasta és fordította Hessky Orsolya.

² Levoča, Štátny archív v Levoči, Fond: Strážky, 40. doboz. A postai levelezőlap a bélyeg levágása miatt sérült és hiányos.

³ Mednyánszky 1872. november 1-én beiratkozott Münchenben a képzőművészeti akadémiára. 1873 tavaszán kolerajárvány tört ki a városban s az iskolát bezárták. Mednyánszky a nyarat szüleiével a Genf-tó partján töltötte, s csak ősszel tért vissza Münchenbe. Ld.: Hessky Orsolya: Életrajz. *Mednyánszky*. Kiállítási katalógus. Szerk. Markója Csilla. Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 2003. 235.

⁴ Aranyosmedgyesi br. Mednyánszky Eduárd (1823–1895). Görgey Artúr parancsörtszjtje volt az 1848–1849-es szabadságharc idején. A világosi fegyverletétel után besorozták közlegénynek s csak váltságdíj ellenében szabadult. 1861-ben mint Trencsén megye követe vett részt az országgyűlésen. Visszavonultan élt beckói birtokán. Ld.: Merényi-Metzger Gábor: A három Mednyánszky fivér életének legfontosabb dokumentumai. *Hadtörténelmi Közlemények*, 125. 2012. 548., 550.

Zimányitól kaptam levelet, ki a szegény Bittner halálát jelenti.

Szerető fiad László

Mednyánszky László ismeretlenek⁶

[1874 vagy 1875/1876]

Tekintetes Úr

Mai napon kezemhez vevén kegyed aug 23-án kelt levelét, és jóváhagyva mindent, amit a peres ügy megszüntetésére nézve tenni méltóztatott; nehogy új kifogásoknak alkalmat szolgáltatassunk, tüstént visszaküldöm az aláírt engedményt, s egyúttal elismervén a 1587 ft és 30 cent.nyi váltó kézhez vételét vagyok minden tisztelettel a tekintetes úrnak.

Paris aug 26-án
rue Monthabor 38.⁷

alázatos szolgálja Mednyánszky László

Jászai Mari⁸ Mednyánszky Lászlónak

⁵ Alexander Strähuber (1814–1882) festő. 1865-től a müncheni akadémia professzora.

⁶ Levoča, Štátny archív v Levoči, Fond: Strážky, 40. doboz. Mednyánszky 1874 őszén, majd 1875–1876-ban hosszabb időt töltött Párizsban. A levél stílusából ítélve datálható feltételeesen erre az időszakra.

⁷ Helyesen Rue du Mont-Thabor.

⁸ Jászai Mari (1850–1926) színésznő, a legnagyobb magyar tragika. 1866-ban lépett először színpadra. 1867–1869 között a Budai Népszínházban, majd három évig Kolozsváron dolgozott. 1872-ben szerződött a Nemzeti Színházhoz, melynek haláláig tagja volt. Mintegy háromszáz szerepet játszott, köztük húsz Shakespeare-hősnőt. Jászai a levelet Feszty Árpád festővel történt szakítása idején írta Mednyánszkyknak. Kapcsolatuk 1876-ban kezdődött – ahogy Gozdu Elek írta egy levelében, 1915-ben: „és azontúl Feszty Árpád csak kivételesen aludt a legénykori műtermében... És ez az állapot így tartott boldog mámorban, így tartott sok esztendőn át, amikor egyszerre megjelent Jókai leánya, Jókai Róza.” *Létünk istennel határos. Gozdu Elek és Weisz Anna levelezése 1906–1915.* Sajtó alá rend. Pongrácz P. Anna és Alexa Károly. Budapest, 2001. 663., illetve kapcsolatuk történetéről: 662–666. Jókai Róza és Feszty Árpád 1888-ban tartott esküvőjükre Justh Zsigmondot és Mednyánszky Lászlót is meghívták. Jászai Mari közeli barátját, Justh Zsigmondot kérdőre is vonta, mert tudomása szerint ő és Mednyánszky tanácsolták Fesztynek a házasságot. Ekkor írta Justh Fesztynek: „Én így feleltem: tanácsot olyan dolgokban nem adhatok, amelyekben tanácsomat nem kérik, s ebben a casusban már azért sem lehettem volna sem az egyik, sem a másik oldalon, miután a dolgok állását nem ismertem, s a helyzet

Édes drága Mednyánszky!

Végtelenül megtisztelt jóságos levelével. Ennyit alig merem reményleni.

Miért mondja azt, hogy Ön hiába törekszik? hiszen Ön az lehet, ami akar! Lássa, nekem is egyetlen reménységem oly végtelenül, és kimondhatatlan keserű órámban, pedig nem jogosított föl rá, hogy panaszkodásommal elszomorítsam. És hányféle volna ilyen szükség szavára egyesek, mint többek számára. Ha én annyi tudnék lenni valakinek, mint ön csak nekem, pedig akaratlanul – nem volna levelem ilyen fájdalmas. Bárcsak már jönne! Akárhányszor gondoltam arra, hogy felkeresem én ott, ahol van, hogy tanítson meg elviselni sorsomat, senki sincs más, aki erre képes volna.⁹

Már levele is igen nagy vigasztalás. Mintha szégyenlenem kellene, hogy föllázadok sorsom ellen, mikor olyan ember is szenved, mint Ön! Kérem szépen, ne írjon többet olyat hogy „soká vette igénybe türelmemet” és még egy mondás levele végén – mikor úgy itták szemeim a sorait, mint az eltikkadt utas a friss forrás vizét! Mióta itt van áldott kis levele, folyvást olvasom. Árpádka¹⁰ tegnap itt volt, de nem merem neki megmutatni, féltem, még izgatottabb lesz, ha megtudja, hogy panaszkodtam.

Csak hát dolgozni tudnék valamit! – de szegény hiányos eszem annyira megragadta ezt az egy dolgot, hogy semmi másra nem képes.

Oh az a kedves erdélyi terv!

Ha ez teljesülhetne! De többé Árpád sem beszél róla. Igen el is van ő késve ezidénre tervezett, és szükséges dolgaival, hogysen reményleni merhetném tőle ezt

fejlődését nem láttam. Különben is ez olyan intim jellegű dolog, amelyben tanácsot még *mi sem* adhattunk volna Medivel, pedig azt hiszem, barátodnak ismersz mindkettőnket. Aztán meg, hogy lehetne elképzelni, hogy mi ketten, Medi és én – e kétkedő, bizalmatlan, tapogatózó század piramidális képviselői, ítéljünk valamit és valakit? Mi csak megértünk, ez az egész. Mindenkinek igaza van. Persze, aki a szív szavát követi, annak mégis legeslegigazabbja van. Mármost így ebben a casusban hogy lehetne akár téged, akár Jászait elítélni? Te szerelmes lettél, viszontszeretnek, s egyesülni akarsz szerelmed tárgyával – igazad van. Jászai szeretett s szeret még mindig, te elhagytad, s ez fáj neki, fájdalmában tán fel is szisszen – neki is igaza van. Ami a helyzetet illeti, íme, véleményem: te megtaláltad miliódot, beleillesz a választott keretbe, megtaláltad talajodat – s úgy hiszem, boldog léssz. Jászai ma boldogtalannak érzi magát – felejteni fog (mert mindig mindenki felejt, *ez már abszolút törvény*), s megnyugszik, tán szintén boldog lesz egyszer. Mi pedig (Medivel) mindezt nézni fogjuk, s szeretni titeket mindnyájatokat, mert ez meg minket tesz, úgy-ahogy, boldoggá. Voilf tout.” *Justh Zsigmond naplója és levelei*. Sajtó alá rend. Kozocsa Sándor. Budapest, 1977. 500. – ld. még: Mórocz Gábor: Részvét a létharcon túl. Gozsdu Elek esete Justh Zsigmonddal, Weisz Annával, Mauice Maeterlink-kel és az I. világháborúval. *Kommentár*, 9, 2014, 2. 53-59.

⁹ 1906. október 7-én írta Jászai Mari naplójába: „Mednyánszky volt itt Paczkáékkal harmadnapja, és nagyot tanultam tőle: meglátni a szentimentálist a mozdulatban! Egyetlen szava vezetett rá. Ilyen vezető kellett volna nekem húszéves koromban, akkor nem botorkáltam volna máig sötétben.” *Jászai Mari írásai*. Vál. és bev. Debreczeni Ferenc. Budapest, 1955. 201.

¹⁰ Feszty Árpád. Ld.: Fontosabb szereplők.

a hónapot. Müller¹¹ végképp lemondott róla; mégpedig képzelje el, egy ürügýt használt visszavonulásának fedezetéül! Mikor ugyanis látta, hogy mi komolyan fogunk hozzá, az első olvasópróbán sértődést színlelt, tulajdonképpen pedig megijedt, mert ő jó ember, de hiába, mégis csak igen burgeres gondolkozású ezen szándék kivételére. Azóta nem is nagyon keressük egymást. Csak inkább illedelemből. De meg az utóbbi hetekben annyira közönyös rám nézve minden, ami Árpáddal nincs kapcsolatban, hogy nagyon is félvállról foglalkoztam vele ha jött, ezt annyira, hogy Árpádka meg is szólított és haragudott miatta. Azért írtam Müllerről ennyit, mert üdvözlétével – mit át fogok neki adni –, igen fölemelte őt szememben.

Borzasztó feledékeny vagyok. – Árpádka azt mondta, hogy igen nagy szükség volna Önre a társulat üléseiben.

Valjon mikor jön? Egy hétre? Hát aztán visszamegy?

Istenem, miért nem maradhat itt! Ha Ön van Árpád mellett, akkor tiszta csupa művész, minden mást feled.

Oh Mednyánszky! Ha látná szívemet! Ily egyedül ebben a két szobában, ahol nem bírom elfordítani róla a gondolataimat, hanem csöpögnek le a szívemre mint tüzes ólom csöppök és aztán ott maradnak!! Oly nehéz már a baloldalam hogy nem bírom el soká. Hányszor hallom magamat, önkénytelen mellemlre szorított kézzel azt mondani, oh hát miért nem tudok már megszakadni! És minden harmadnap irigylem a harmadnap előtti sorsomat, mert ami akkor *elviselhetetlennek* látszott, az ma enyhülés volna, az átkozott „má”-hoz képest.

Jöjjön, jöjjön és tanítson meg legalább emberi módon viselnem sorsomat, míg szerencsétlenségem nem zúz össze végképp, hogy minden erőmtől megfosszon és egy úton-útfélen sírdogáló bábót nem csinál belőlem az emberek multságára.

Tegnapra virradóra reggeli hat óráig táncoltam a színészek között!

Egy-két olyan dolgot tettem ezalatt a calvariai utam alatt, miáltal mindig egy-egy lépést vesztettem a biztos talajból, melyet még magaménak éreztem. Most már nem merek többé semmi *cselekvésre* gondolni. Összetett kézzel érzem a tehetetlen két-ségbeesést torkom körül markolni.

Mert *segíteni* énrajtam az isten sem tud, hisz nem törülhet le 10 esztendő a koromból – de hogyan elviselni?!

Mednyánszky! jöjjön, és tanítson meg engem is úgy összezsugorodni, és befelé élni, nehogy még meg is utáljon az, aki – aki nyolc évig mennyországgá tette nekem a földet.

Bocsánatot sem kérek ezért a kelletlen őszinteségért drága Mednyánszky! Jobban ismeri Ön az embert, hogysem ne tudná, hogy mekkora jót tesz velem, ha meghallgatja.

Legyen áldott!

az ön legnyomorultabb alázasos szolgálója

febr. 16–17. 88 Jászai M

¹¹ Bizonyossággal nem sikerült azonosítani. Talán Molnár (Müller) Györgyről (1830–1891), korának neves rendezőjéről, színházigazgatójáról, Shakespeare-színészről van szó.

Justh Zsigmond Czóbel Istvánnak

[1889. ősz]¹² [töredék]

Kedves Barátom!

Bizonyára kaptál levelet Dr. Glückné Leinkauf Carolin¹³ asszonyságtól – ugyanő felkért engem is, hogy neked egy pár sor írjak az ő ügyében, miután azt hiszem, hogy Laci érdekében jó, ha neked írom – ezt meg is ígértem neki. Arról van ugyanis szó – hogy Laci Glücknének bizonyos összeggel, ha jól tudom 2000 fttal tartozik – s Glückné azt szeretné, hogy én a tartozás valóságáról téged tudósítsalak – hát igen tudok róla – s bizonyíthatom, hogy úgy van – egyszersmind szintén tudom, hogy mennyire szíveden viseled Laci sorsát s miután nekem is beszéltél arról, hogy lehetne Lacin segíteni, én azt hiszem, az egyetlen módja az volna, ha Laci avizáját Glückné-nél lehetőleg törlesztenétek – így ő máskor is csak kiegészítené Lacit, lévén ez úgyszólván egyedüli forrás a Lacinak, hogy mikor megszorul, mindég számíthat kisebb összegű kölcsönökre. A dolog pedig nem veszedelmes, mert Glückné neki nagyobb összeget soha nem ad – ez az összeg így is 50–10 forintjával jött ennyire körülbelül 10 év óta. Laci persze úgy segít magán, ahogy tud – de azt hiszem, nem árt, ha van egy hely, ahol pillanatnyi zavarán bizonyára segíthet.

Azért ha egy részét Glücknének megadnátok, ő fog majd ezentúl is adogatni – mert Laci olyan, hogy inkább koplalna, de sem nekem nem ír, sem hozzám nem fordulna. Most megint Párizsba ment, hogy mit fog ott csinálni? Az isten tudja.

Mednyánszky László Czóbel Istvánnénak

Párizs,¹⁴ [1890]. május 31.

Kedves Miri!

Tél óta még nem is írtam nektek hosszabb levelet, mivel azóta, bár más módon, de ugyanannyira elfoglalt vagyok. Miután ki kellett pihennem magam a hosszú és fárasztó munka után, elhatároztam, hogy ezt az időt arra használom, hogy Párizst

¹² Mednyánszky 1889 őszén a Bars megyei Tajnárról, gr. Révay Simontól – Justh Zsigmond bensőséges barátjától – ment Párizsba. *Mednyánszky László feljegyzései 1877–1918. Válogatás a festő kiadatlan naplófeljegyzéseiből.* Szerk., sajtó alá rend. és jegyzetek: Bardoly István. A szerk. munkatársa és bev. Markója Csilla. Budapest, 2003. 95.

¹³ Feszty Árpád. Ld.: Fontosabb szereplők.

¹⁴ Mednyánszky 1889 őszén Párizsban tartózkodott, onnan Normandiába ment. 1890 elején rövid ideig Barbizonban dolgozott, majd nem sokára egy évre Sucy-en-Brie-ben telepedett le. Sucy-en-Brie, ekkor kisváros Párizstól délre, ma a főváros egyik külvárosa.

alaposan megismerjem és magamat minden esetre bebiztosítsam.

Először is, ami a fő célokat, a következő Szalont illeti. Mint bizonyára te is tudod az újságokból, 2 Szalon van ebben az évben, és jól meg kell gondolni, hogy az ember melyikben akar kiállítani, mert ha az ember az egyikben van, akkor lehetetlenség a másikban is lenni, mivel egymást gyűlölik.

A kettő közül az egyik pusztulásra ítéltetett, ennyi bizonyos, de ma még nem látni előre, hogy melyik. Másrészt arra is készülnöm kell, ha egyszer, ki tudja mikor, elfogy a pénzem.

A pénzkérés ugyanúgy, mint máshol, nem egyszerű, de ismerni kell a lehetőségeket, ami időbe telik, mivel a franciák még a barátaiknak sem könnyen árulják el a kis segélyforrásait. Ebből a szempontból Csieszelsky¹⁵ nagyon barátián segített nekem, miközben én is folyamatosan hasznos és új ismereteket szerzek.

Amikor megtudtam, hogy még egy festőnek sem jutott eszébe, hogy a természet után fessen látképeket, jelentkeztem az igazgatóságnál, hogy csináljak néhány akvarellt. Beleegyeztek és mindenfélét ígértek. Hogy megtartják-e őket, nem tudom, de itt is ismeretsekre tettem szert, amelyek kellemesek és még hasznosak lehetnek.

Ott dolgozom minden reggel fél 5-től 10-ig, amikor aztán jön a közönség, én pedig elmegyek. Ezekben a kora reggeli órákban nagyon jól érzem magam. A két Szalon nagyon érdekes, de a nagy kiállítás után előző évben nem a várakozásoknak megfelelően. Mindjárt látni, hogy a Corot-k és Millet-k és stb. ideje lejárt, és itt sincs méltó követőjük. A nagy korszakból csak Meissonier¹⁶ él és dolgozik. Manet-nak¹⁷ és Bastien Lepage-nak¹⁸ sincs utóda.

Néhány napja a régi méretek alapján helyreállított Bastille-ba¹⁹ megyek dolgozni, hatalmas az egész, egy egészen régi utcát is helyreállítottak kedves, lakott házakkal. Az ember úgy érzi, hogy egy évszázaddal visszalépett az időben, üzletek, laternák, gyertyák, minden olyan, mint a forradalom előtt.

[...] hogy csak óvatosan lehet megközelíteni.

Justh ajánlóleveleit megtartottam későbbre. Ma éjjel van időm mindent megírni neked, mivel itt vagyok Bodmer²⁰ mellett éjszakai betegőrzőben. Szerencsésen túlélte az operációt, de a veszély még fennáll, örülten rángatja a kötését. Szegény felesége kimerült, az egyetlen itt lévő fia egy széltoló.

Alszik, minden fél órában megnézem, hogy nem folyik-e el a vére. Kész csoda, hogy 92 éves korában²¹ túlélte mindezt. Mindenesetre az a borzalmas arcfájdalma

¹⁵ Władysław Ciesielski (1841-1901) francia emigrációban élő lengyel festő..

¹⁶ Jean-Louis Ernest Meissonier (1815-1891) francia festő.

¹⁷ Édouard Manet (1832-1883) francia festő.

¹⁸ Jules Bastien-Lepage (1848-1884) francia festő.

¹⁹ Place de la Bastille.

²⁰ Karl Bodmer (1809-1893) svájci festő, hosszabb ideig dolgozott Barbizonban. Mint Mednyánszky írta: „Sucy en Brie dolgoztam az öreg Bodmerrel, laktam Avanie de Maine.” *Mednyánszky László feljegyzései 1877-1918*. 2003. i. m. 95.

²¹ Valójában 81 éves volt ekkor Bodmer.

megszűnt, bárcsak életben maradna! Még 10 évig is dolgozhatna, a lelke még egészen fiatal.

Ezzel be is fejezem leveletem, a kis unokahúggal együtt mindnyájatokat öllelek

Puffo

u.i. Hívjátok szegény Justhot a Szepességbe, ezzel meg lehetne menteni az életét, Pesten vagy az Alföldön tönkre fog menni, ernyedt... ostoba szokásaival, egyenesen a vesztébe megy, mert ugyan hova mehetne az ember, ha már Párizs sem elégíti ki? Képzeld csak el, néhány nappal ezelőtt Markus Wolk[al]²² találkoztam, az egykori nevetséges és ostoba müncheni akadémistával, akiről annyit meséltem nektek. Még mindig ostoba és nevetséges, talán még jobban, mint 14 évvel ezelőtt, de mégis egy ravasz zsidó, aki itt most vallásos oroszoknak adja ki magát.... és felfoghatatlan módon elég sokat keres.

Párducodnak²³ megírtam, hogy Tigriske²⁴ és neje június elején hozzátok akar menni. Néhány kellemes estét töltöttem velük. A magyar kolóniával még semmilyen módon sem léptem kapcsolatba, mert majd csak akkor akarok, ha már vannak kész képeim. A *bosszú valóságos kórusa* van itt, semmivel sem jobb, mint a Munkácsy körüli pesti testület, akik úgy kisajátították.

Itt a legtöbb kép rendkívüli, de mindből ugyanaz hiányzik, és a jobb közönség morogni kezd és némi szentimentalizmust is megenged magának, hogy kilábaljon ebből a természetlen materializmusból. E reakciónak örülni kell.

[Justh] Nagyörben, Welbachban, Mindszenten és Hotkócon tölthetné a legmelegebb időt jó levegőn, olyan emberek között, akik legalább 11 vagy 12 óra körül mennek aludni. Hívjátok neki Minkát,²⁵ talán megfelel neki, aztán Minka írhat verseket

²² Markus Wolk (1852-?) festő. 1872-től tanult a müncheni akadémián.

²³ Czóbel István. Ld.: Főbb szereplők.

²⁴ Feszty Árpád. Ld.: Főbb szereplők.

²⁵ Czóbel Minka (1855–1947) költő, Czóbel István húga. Magánúton végezte tanulmányait, majd Párizsban a Sorbonne-on hallgatott esztétikai és irodalmi előadásokat, de sokat utazott Európa különböző országaiban. Mint 1922-ben írta: „Legelőször ő biztatott, hogy komolyan fogjak hozzá a költészet műveléséhez, hogy a felületes kedvtelés soha se fog kielégíteni, hogy sokkal boldogabb lesz az életem, ha öntudatosan haladok egy bizonyos cél felé. Én megfogadtam tanácsát, s ettől kezdve a költészetet komoly munkának és életfeladatnak tekintettem.” (Tidrenczel Sándor: Czóbel Minka vallomása. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 82. 1972. 503.) 1890–1914 között hét verseskötetet, két drámát, s négy prózakötetet, végül 1914-ben utolsó életében megjelent verseskötetét adta közre. Később már csak elvéve jelentkezett versekkel és prózákkal. Bátyja anarcsi örökségét, házassága után, felesége, Mednyánszky Margit vagyonából szanálták s nevére is írták. A Czóbel családnak már csak a kúria és 25 hold föld maradt, 1908 után ebből élt haláláig visszavonultan testvére, Czóbel Emma (1850–1949), és barátnője Büttner Helén (1861–1943) társaságában. Ld.: Kis Margit: *Czóbel Minka és a Nyírség*. Debrecen, 1942.; Kis Margit: *Czóbel Minka*. Nyíregyháza, 1980. – az életműve és személye körüli értelmezésekről: Menyhért Anna: A másság kánontalansága: a boszorkány. Czóbel Minka. *Palócföld*, 58, 2012, 4. 46–60.

a Szent Házasságról, ő pedig végre értelmes, életképes férfitá válhatik.

Feszty Rózsa²⁶ azt mondja, hogy jobban néz ki, az orvosok viszont még nem teljesen tűnnek nyugodtnak, mindenesetre ősszel még Párizsba kell mennie. Azt hiszem, hogy ha egy évig értelmesen tud élni, meggyógyul.

(Hessky Orsolya fordítása)

Mednyánszky László Feszty Árpádnak

Nagyságos
Feszty Árpád
festő művész úrnak
Andrassy-út N 118²⁷
Budapest
Hongrie

Parizs
Május 31 [1890?²⁸]

Vén Tigris!

Írjal néhány sort úti élményeidről, kedves családotról, Zsigárol²⁹ (kinek hosszú levelet írtam.)

Nehrén³⁰ már kétszer jelenttem be látogatásodat és Rosa nagyságát.³¹

Vidd el erőszakkal, ha kell, Zsigát, fenyő levegő és különösen a szepesi szolid élet helyre fogják állítani, néki a nyár a forró alföldön nem volna jó, különösen holdkóros életmódjánál fogva.

Szepességen jól fogja magát érezni és kénytelen lesz 11 órakor lefeküdni, ha nem akar egész éjjel monologizálni, amire talán még nem elég bolond. Az ő állapotában³² ez oly fontos, hogy mindent el kell annak létesítésére követni. Tudod, hogy dacára annak, hogy kissé csökönyös, mégis reá lehet akármire venni, ha az ember úgy mint Te, tudja a módját.

Ő félne Téged.

Kézcsókomat Rosa nagyságának

²⁶ Jókai Róza (1861-1936), Laborfalvy Róza unokája - a család szerint Andrassy Gyula leánya -, Jókai Mór nevelt lánya; Feszty Árpád 1888-ban vette feleségül.

²⁷ A Jókai-Feszty-villa elkészültéig a házaspár itt bérelt lakást. (Gábor Eszter szíves közlése).

²⁸ Borítékon utólag ráírva: 1892.

²⁹ Justh Zsigmond.

³⁰ A nagyöri Mednyánszky-kastély.

³¹ Jókai Róza, Feszty Árpád felesége.

³² Justh Zsigmond tüdőbajban halt meg.

maradok
vén barátod

Medi

Mednyánszky László Kurdi Bálintnak³³

Boríték: Tekintetes ifj *Kurdy Bálint* (par Viéne) urnak
Molnár utza
Kis Vác
Vácon
Hongrie

Parizs Május 31 [1890]

Édes Nyuli!

Már régóta várok híreket Vácról és jó lesz az öreg Kutyát megszánni, néhány sorral megnyugtanni. Mégis fene módra távol vagyunk egymástól s ilyenkor áldani kell azt, aki a postát kitalálta. Itt a múlt hétig nagy melegek jártak, de most határozottan hideg van.

Május elsején egy kis forradalom volt, de csakhamar elnyomatott a tenger katonaság által, amely jó eleve be lett Párizsba rendelve.³⁴

Képzelheted, hogy körülszagláltam az utcákon, mint egy kíváncsi vén kutya, de csak kisebb csetepatékat és zenebonákat láttam.

Azóta minden ismét a rendes mederben halad ebben a munkás és szorgalmas világban.

Egészségem tűrhető, dolgom sok van, s úgy nem panaszkodhatom jelen állapotomon, csak közelebb volnék egy kissé Magyarországhoz, de jó volna olykor olykor haza nézni.

Téged családostól ölelve és csókolva maradok egy édes Nyulinak hű pajtása

László

³³ Kurdi Bálint (1860–1906), alias Nyuli. Váci földműves családból származó fuvaros. Mednyánszky barátja, bensőséges társa, akivel 1881-ben Bécsben ismerkedett meg. Kurdi 1906-ban tüdőgyulladásban halt meg; Vácon, a református temetőben helyezték örök nyugalomra. Mednyánszky sírkövet állíttatott neki és megvásárolta a szomszédos sírhelyet, mert érvényes végrendelete értelmében ott kívánt nyugodni. 1906-tól lényegében minden naplóbejegyzése, feljegyzése fohász halott társához. Ld.: Markója Csilla: *Egy másik Mednyánszky. Tanulmányok*. Budapest, 2008. 57–59., 123–124.

³⁴ Az 1889. július 14-én Párizsban megalakult II. Internacionálé döntött úgy, hogy 1890. május 1-én a munkásság vonuljon az utcára a nyolc órás munkaidő bevezetéséért.

Mednyánszky László Kurdi Bálintnak

[1890 második fele]

[szakadozott, töredezett, hiányos szövegű levél]

Édes Nyuli

Ne felejtse el az [öreg?] Kutyát és írjal neki néhány sort, vagy ha magad nem érsz reá, kérd édes apádat, hogy írjon nekem, új lakásomat v jobban mondva címemet ide mellékelem

név aztán

a Sucy-en Brie

rue de la porte No[6?]

par Paris Fr

Pekár Gyula Czóbel Istvánnak

KIRÁLYI MAGYAR

TUDOMÁNY-EGYETEM I. BELGYÓGYÁSZATI KÓRODA

VIII. KERÜLET, ÜLLŐI ÚT 25. SZÁM

Édes István barátom!

László tegnap felkeresett engem, és felkért, hogy egy komplikáltabb természetű bajában ajánljak neki egy orvostudort, akivel bizalmasan konferálhatna betegségét illetőleg. Én bemutattam őt a Korányi klinika első asszisztensének dr. Fodor Gézának,³⁵ aki teljesen átérzte aggályait, s aki eltekintve attól, hogy jó barátom, de igen magas készültségű ember. *Valószínűleg* nagyobb operáció fog szükségessé válni. László, ki ma elutazott Kalocsára, késztet, írjak neked, hogy tarts számára az operáció költségeire készen nagyobb pénzüsszeget. Barátom, ki szíves volt az (előttem különben teljesen ösmeretlen) betegség sajátságos voltánál fogva igen lényeges intervenciót magára vállalni, már értekezett is egy kiváló sebésszel és fog még egy elsőrendű tanár segédjénél az ügyben consiliumot tartani, mely aztán a legalapossabban fogja mérlegelni Lászlónak ezt a nyilván igen régi baját. Valahogy meg ne ijedjete: semmi momentán baj vagy veszedelem nem érte, egészen jól van, csak tisztába óhajt jönni baja iránt. Az operáció nem olyan momentán sürgős, csak kívá-

³⁵ Dr. Fodor Géza (1867-1927) orvos, balneológus. 1889-ben szerzett orvosi oklevelet a budapesti orvosi karon, majd Korányi Frigyes klinikáján gyakornok. 1897-ben a vér és anyagcsere kór- és gyógytanának magántanára. Később Abbáziában volt fürdőorvos.

natos volna, hogy, ha a consilium intézkedik, minél hamarább végbemenjék. László maga a leginkább óhajtja.³⁶ Azt hiszem, barátom interventiójával a lehető legjobb kezekbe tettem le Lászlót.

Az operációt illetőleg, ha csakugyan megtörténik, mindenesetre értesíteni foglak.

Igaz, szerető barátod

Pekár Gyula

94. június 1.

Budapest, Üllői út 31.

Pekár Gyula Czóbel Istvánnak

Bpest 94. június 2.

Üllői út 31. II. em.

Édes István barátom!

László itt van velem, megjött Kalocsáról. Ma sokat érteztünk az orvosokkal és ők körülbelül tisztában vannak a teendőikkel. Az egész dolog se nem momentán presszáns, se nem veszedelmes, se semmi, csak arról van szó, hogy a László e régi bajának mellőzésével fényes tehetségének a legnagyobb Schwung adassék meg. Mindazáltal nagyon kívánatosnak találtam én is, az orvosok is, ha te pár napra lerándulnál Pestre és veled megbeszelnénk a dolgot mindnyájan egész barátságosan. Én magam már azon a ponton voltam, hogy felránduljak hozzátok, de mindent megfontolva célszerűbbnek látom a dolgot így.

Kérlek, ha p. o. holnap vagy holnapután (ha lehet, a László óhajához képest ezt mentől hamarabb intézgetnék el a dolog) lejönnél, értesíts táviratilag, mikor jössz a postán vagy keress fel engem mentől hamarabb, vagy értesíts, hol keresselek én fel.

Igaz barátod

Pekár Gyula

Pekár Gyula Czóbel Istvánnak

Budapest 94. június 10.

³⁶ A műtétet Mednyánszky is említi naplójában élete eseményeinek felsorolásakor: 1894 „júniusban operáció”. *Mednyánszky László feljegyzései 1877-1918*. 2003. i. m. 95.

Üllői út 31.

Édes István!

László, ki itt van nálam, a következőkre kér Téged:

Tekintettel arra, hogy Fodor tanácsa szerint Laufenauert³⁷ vizitról-vizitre kell fizetni s a bekövetkezendő operációra előlegesen kell a díjat lefizetni, légy oly szíves és küldj László nevére az én címemre *ötszáz forintot*, amivel valószínűleg minden költség bőven fedezve lesz. Én e pénzt az atyám bankjában, az Escompte-bankban fogom letétbe helyezni!

László már volt Laufenauernél, minden jól megy. László itt vesz a közelben szobát és oda fogja magát a feltűnés kerülése céljából mint beteg bevenni magát. Reméljük az operáció már napok múlva bekövetkezik.

Isten veled, őszinte barátod

Pekár Gyula.

P. S. Kommist³⁸ elvittem a Hazánkhoz.³⁹ Ír neked, talán már írt is.

Mednyánszky László Feszty Árpádnak

[1895]

Kedves Tigriske!

Épp tegnap akartam hozzád jönni, mikor sürgőnyt kaptam hazulról.

Nővérem egyik kis jánya⁴⁰ kanyarót kapott s mellé Nehrére kellene utazni, ide hívott.

Légy oly szíves juttasd Laufenauer birtokába azon képek egyikét, amelyek nálad vannak tavasz óta, én néki a nagyobbat és sötétebbet szántam folyóval és hóval, mert Demianovics⁴¹ szerint a ködös dolgokat nem szereti.

³⁷ Laufenauer Károly (1848–1901) sebész, neurológus, ideg- és elmegyógyász.

³⁸ Valószínűleg valamilyen írásról van szó.

³⁹ 1893–1905 között megjelent politikai és közgazdasági napilap. Felelős szerkesztője Bernát István volt.

⁴⁰ Czóbel Marianna vagy Czóbel Margit.

⁴¹ Dr. Demjanovich Emil (1861–1941) orvos. Mindkét orvos elég kétes szerepet játszott Feszty Árpád, illetve felesége Jókai Róza azon kísérletében, hogy Jókai Mórt zárgondnokság alá vegyék, mint megbízhatatlan elmeállapotút amiatt, hogy 1899-ben feleségül vette a nála sok évvel fiatalabb, ráadásul zsidó Nagy Bellát. Ld.: Láng József: Adatok Jókai második házasságának történetéhez. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 80. 1976. 505–519.; P. Mayer Mária – Pozsgai Jenő: Jókai Mór és Mikszáth Kálmán háziorvosa – Demjanovich Emil (1861–1941). *Orvosi Hetilap*, 117, 1976. 26. 1589–1590.

Igen kérlek, ne halaszd el ezt soká, mert őszintén már egy kissé furcsának tűnne fel az egész előtte.

Írd meg Nehrére, hogy mikor szándékozol Szepességbe jönni, iparkodni fogok azon időre szintén ott lehetni.

Kacziányi néhány vázlatot tőlem ki akar állítani a saját dolgaival, kérlek beszéld le erről, s ha mégsem tágít, egy-kettőt közülök ki akar állítani, nézd meg, hogy lehet-e őket a publicum elé dobni, anélkül hogy nevetséges [lenne,] mindezt élőszóval szerettem volna megbeszélni de már idő arra nem volt.⁴²

Őnagyságának kézcsókomat és hódolatomat
maradok ölelő barátod

az Öreg Kutya

Mednyánszky László levele *Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képben* egyik képzőművészeti szerkesztőjének

[1897]

Kedves barátom!

Rendelkezésemre állok, írd meg, hogy mit kell tenni és mit kell rajzolni. A nagyság nem határoz, mert egy nagyból kicsit, egy kicsiből nagyot lehet faragni.

E hó utolsó napjaiban okvetlenül Pestre jövök, akkor megbeszélhetjük a megbeszélendőket.

A bevezető cikkhez valamely jellemző kép a Kis-Kárpátokról (talán Szokolcánál) – Nyitra völgyéből (Zobor hegy Nyitrával szemben), – Vág-völgyből –, Fátra (Turóc Sz. Márton felől), stb.

Továbbá:

A Vág forrása Vágfalunál (?)

Zsolna

Vágújhely a Vág völgyével, Brunóc kastély Nyitra⁴³

⁴² Kacziány Ödön (1852–1933) festő. Münchenben és Párizsban végezte tanulmányait. 1876–1877 között Zentán rajztanár. 1895-ben közös vázlatkiállításuk volt Mednyánszkyval a Feszty-körkép nagytermében.

⁴³ A levelet *Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képben* című, 21 kötetes, Rudolf trónörökös szerkesztésében 1885–1901 között megjelent reprezentatív könyvsorozat valamelyik képzőművészeti szerkesztőjének írta. Mednyánszky több kötet illusztrálásában is részt vett. A levélben említett helyek egy részéről a XV. kötetben, 1898-ban jelentek meg Mednyánszky illusztrációi. Ld.: Hessky Orsolya: Rajzolni tudni kell. Mednyánszky László müncheni tanulmányairól és rajzairól. *Mednyánszky* 2003. i. m. 152., illetve illusztrációinak pontos jegyzékét: 154–155.: 55. jegyzet; Hessky Orsolya: *Magyarország az Osztrák–Magyar Monarchia idején. Rajzok és grafikák*. Budapest, 2005.; Katarína Beňová: *Krajina v službách idey vlasti a národa. Dve krajiny. Obraz Slovenska 19. storočie x súčasnosť*. Ed. Martin Čičo. Bratislava, Slovenská národná galéria, 2014. 125–130.

Mednyánszky László Czóbel Istvánnak

Párizs, [1897.] július 22.⁴⁴

Kedves István!

Megkaptam a 125 frankot, lakást kifizettem, maradt még 40 frankom. E hó végén viszont 100 frankot kell befizetnem a banknak, és ha csak egy napot is kések, rengeteg a költség és az utánajárás.

Télig nem nagyon lehet itt keresni, még a legkisebb igényekkel sem. A kimerített pénztárcánkkal is aligha lehet valami komolyat csinálni.

Pesten viszont, azt hiszem, lehetne csinálni a Monarchiát vagy más illusztrációkat, ez pedig lehetővé tenné, hogy befejezzem a Ludvig-féle⁴⁵ tájképeket és néhány portrét.

Ezért azt gondolom, hogy a legjobb lenne minél előbb Pestre menni. Az utat meg lehet tenni 160 frankból. Ez annál is kívánatosabb, mert az egészségem napról-napra rosszabb. Arrafelé, ahol lakom, nyáron nem lehet jó és olcsó tejet kapni, mást pedig nem visel el a gyomrom. De különösen az itt jellemző nedves hőség visel meg, amely gőzfürdőként telepszik az emberre, mivel sem időm, sem pénzem nem volt arra, hogy Possyba menjek hidropátiás⁴⁶ kezelésre. Egyelőre egy aleopatára⁴⁷ kellett bíznom magamat, aki összevissza kúrál engem, bár lehetővé teszi, hogy dolgozni tudjak.

Amint Pesten vagyok, igyekszem, legalább rövid időre Beckóba és Nagyrőre.

Az illusztrációk kiségiténekek, és a jó levegő remélhetőleg megint megerősítene. Nagyon kellemetlen lenne, ha rajztanárként dolgoznék. Ezen a télen új művészi érzék fejlődött ki bennem, amelynek eredményei tetszetek az embereknek és én is meg voltam elégedve velük. Figurálisan mozgalmas városi és elővárosi látképek. Minden korábbi figurális kompozíció csinált volt [erőltetett], nem voltam elégedett velük. Ez az én új és tulajdonképpeni irányzatom kedvéért az év nagyobb részét egy nagyvárosban kell töltenem, mert ennek a munkának minden nap új ihletre van szüksége. Kontrasztként és pihenésként azért vidék és táj.

⁴⁴ Mednyánszky 1896 őszén ismét Párizsba utazott, majd 1897 tavaszán Marseille-be, áprilisban Párizsba, ahol április 20. és május 2. között kiállítása volt gr. Somssich Józseffel a Galerie Georges Petitben.

⁴⁵ Ludvig Gyula (1841–1919) vasútépítő mérnök. 1887–1909 között a MÁV elnökgazdája. 1898. február 20-án írta: „A két Ludwig-féle képet elhamarkodva kezdtem és gyakran meg kellett változtatnom.” (*Mednyánszky László naplója (Szemelvények)*. Sajtó alá rend. P. Brestyánszky Ilona. Budapest, 1960. 57.), majd 1917-ben ismét említi nevét egy feljegyzésében: *Mednyánszky László feljegyzései 1877–1918*. 2003. i. m. 344. – Katona Nándor is említi a készülő képeket visszaemlékezéseiben: „Székely Andornak azt mondta, hogy üldözési mániám kitörését Tarpatakon vette észre ez alkalommal. (Több évvel ezelőtt ugyanis megbízást kapott Ludvig Gyulától, a Magyar Államvasutak elnökétől egy tátrai kép megfestésére, és ebből a célból elvitt engem Tátra-Lomnicra).” Ld.: „Csak a bűnözőket szereti”. Válogatás Katona Nándor Mednyánszkyt „leleplező” emlékirataiból. *Mednyánszky-olvasókönyv*. Szerk. Markója Csilla. *Enigma*, 7. 2000. no. 24/25. 179.

⁴⁶ vízgyógyászat

⁴⁷ A kémiai kölcsönhatások elvére épülő gyógynövényeket alkalmazó gyógymód.

1. Czóbel Margit: Czóbel István, 1920–1930. Akvarell, ceruza, papír,
30,5 × 24 cm, ltsz: AVU SNG Fond Mednyánszky, fotó: Fotoarchív SNG
© Slovenská národná galéria, Bratislava

Ezzel az irányzattal, amely váratlan és szabad perspektívaként megnyílt előttem, minden, amit eddig a figurális dolgokban figyeltem és tanulmányoztam, étellel és valóságos jelentéssel telik meg. Hiába kerestem az embereket a földeken, az erdőben vagy másutt, soha nem kaptam el őket a tevékenység közben, mindig csak [...] stilizált sémák maradtak. Minden esetben csak szimpatikus és nyugodt staffázsok. Ezt

tulajdonképpen magamban sejtennem kellett, hiszen mindig is idegenkedtem tőle, hogy teljesen vidéken éljek.

A párizsi csavargók után a pesti vagabund is megteszi majd, ugyanúgy, mint a bécsi strici, csak erjedjen és meglegyen a saját megfelelő hőmérséklete. Annak is örülök, hogy ez az irány megengedi más emberek szemlélését és a pénzkeresést is lehetővé teszi.

Olgyaiék⁴⁸ vannak itt. 2szer voltam velük, egész kedvesek, bár kicsit néha olyan cipszeresen viselkednek.

„Größtes Schneckenspiel”

Váratlanul találkoztak Minkával a Morgban!!!⁴⁹ (nagyon drámai)

Minka⁵⁰ és Rob⁵¹ jól vannak, a tegnapi estét velük töltöttem.

Válaszolj mindjárt vagy hamarosan. Ölel Benneteket

Öreg Kutya

(Hessky Orsolya fordítása)

Ács (Auerbach) Lipót⁵² Mednyánszky Lászlónak

Méltóságos Uram!

Különösen Kegyes Uram!

Helyzetem, de különösen azon jóakaró bánásmód, mellyel Méltóságod ügyemben fáradozó nagybátyámat (Stern K. Késmárk) fogadni méltóztatott, arra bátorít, mi szerint Méltóságodat néhány sorral a legalázatosabban felkeressem.

Nagybátyám személyemre vonatkozólag bizonyára már mindent elmondott, s így csak egész röviden akarok szólni, az ő informálásához még a következőket hozzáilleszteni bátorkodom. Minden ember, mielőtt valamely pályára lépne, véleményem szerint előbb megvizsgálja magát, vajon bír-e annyi tehetséggel és erővel, hogy választott pályáján sikert arathasson. Én is számtalanszor gondolkodtam e fölött s azt találtam, hogy igen. Él bennem annyi gondolat, s képelőadási tehetségem is oly nagy, miszerint eme gondolatokat megtestesülve látom magam előtt s érzem, hogy

⁴⁸ Olgyai Viktor (1870–1929) festő. 1895-ben hosszabb időt töltött Czöbel Istvánéknál Nagyörön, ahol ismét felébredt érdeklődése a Czöbelék körében oly népszerű teozófia iránt.

⁴⁹ Morgue - a párizsi hullaház.

⁵⁰ Czöbel Minka. Ld.: Fontosabb szereplők.

⁵¹ Nádler Róbert (1858–1938) festő, a Mintarajziskola, illetve Képzőművészeti Főiskola tanára, majd 1915–1917 között az Iparművészeti Főiskolai igazgatója. 1911–1927 között a Magyar Teozófiai Társulat elnöke.

⁵² Ács Lipót (1868–1945) festő. Ebben az időben Szekszárdon rajztanár s a Tolna Vármegyei Múzeum munkatársa. 1912–1921 között a Népzei Múzeumban dolgozott.

képes volnék eme gondolatok az ecset által való megtestesítésére, azonban hiányzik még nálam a technikai gyakorlat, mert eddig útmutatóval nem bírtam, amit tudok, annak önmagam vagyok mestere.

Hogy ennek mi értéke van, úgy hiszem Méltóságodnak nem kell magyaráznom. – Hogy tehát eme gyakorlatot megszerezsem s ambíciómnak eleget tegyek, abbahagytam a néptanítói pályát, s idejövök Bpestre, a legnagyobb nehézségek és nélkülözésektől sem rettegve, csakhogy célomat elérjem.

Tudván azonban azt is, hogy a mai időben az ember pártfogó nélkül, különösen ezen a pályán nem ér semmit, ama legalázatosabb kérelemmel járulok Méltóságod kegyes színe elé, mi szerint méltóztassék engem nagyon b. pártfogásába fogadni s törekvéseimben a legkegyelmesebben elősegíteni, mert hozzávalóim részéről segédelmet nem várhatok, miután azok képtelenek erre.

Azon reménnyel, mi szerint Méltóságod legalázatosabb kérelmemet meghallgatni méltóztatik, maradtam legmélyebb tisztelettel

Méltóságod legalázatosabb szolgálója

Bpest, 1899. II/11.

Auerbach Lipót

V. ker. Hajnal-utca 8. sz. 1. em. 10. ajtó

Augusztus 1-től pedig:

VII. ker. Külső-dob utca, 27. sz. földszint, 20. ajtó

Mednyánszky László Czóbel Istvánné Mednyánszky Margitnak

[1901.] Júni kedd

Drága Testvéreim!

Az utazási fáradságom ellenére Ragusa és környéke azonnal megragadott.⁵³ Az ember azt hiszi, hogy egy török városban van, a viselet olyan törökös, a sok ciprus és a festői rendetlenség megragadó.

Az olasz befolyás alig érezhető. Néhány napot itt maradok, aztán Cattaróba megyek és Cetinjébe, ami az utazásom végpontja. Nem sokkal Ragusa kikötője előtt fekszik Lacroma szép szigete, amiről a Mama annyit áradozott, anélkül, hogy látta volna.

⁵³ Mednyánszky 1901 nyarán tett nagyobb utazást Dalmáciában. *Mednyánszky László feljegyzései 1877-1918*. 2003. i. m. 97. Mint húga írta visszaemlékezéseiben: „Nyáron Dalmáciában festett. A horvát és dalmát tengerpart reá óriási varázst gyakorolt, végtelenül szerette.” *Mednyánszky-olvasókönyv* 2000. i. m. 70. Itt írt naplójegyzetei részben közölve: *Mednyánszky László naplója* 1960. i. m. 71-74.

Egy hete egyfolytában viharok vannak, ami tiszta szerencse rám nézve.

1) nincs nagy hőség

2) a felhők és a változatos fényhatások feltétlenül szükségesek ahhoz, hogy a természet bolondsága legyőzessék, a régiék ezt megérezték, amikor klasszikus (és itt lát-szik, mennyire valóságos) tájaik „csúcsidejének” június havát választották. Némely szür-kébb napon az itteni magas vidékek a Tátrára emlékeztetnek. – A város előtt van egy pihenőhely, két személy számára, kúttal, Bob⁵⁴ itt a gyönyörűségtől szárnyakat kapna.

A rengeteg számár és ló fantasztikus módokon megpakolva áll és fekszik a bosz-nia-hercegovinai úton. Tegnap voltam a hercegovinai határnál, mert a tátrai csúcso-kra emlékeztettek.

Szürös kaktuszok és rengeteg illatos [...], ami a levegőt szinte parfümizálja.

Sajnos ahhoz, hogy szabadon mozoghasson az ember, kellene beszélni horvát nyelven, az olással nem megy, csak a kis szláv tudásom ment meg. A legszebb, amit eddig láttam, az Út Zarától a Morlaca-csatornán keresztül és a Mare di Novigradi Obrazovac felé, a szoros olyan, mint a vörös kolostor a Dunajecnél, a gőzös két óra alatt teszi meg az utat.

Ölel Mindannyiótokat

az Öreg Kutya

(Hessky Orsolya fordítása)

Mednyánszky László Czóbel Istvánnénak

Bécs, [1902].⁵⁵ július 25-én

Kedves Miri!

Megelégedéssel láttam, hogy kellemesen telnek napjaitok, maradjon minden ennyiben.

Én valamivel jobban vagyok, úgy élek, ahogy az orvos előírta, csak tejen és kenyéren. Az ólom a fehér festékkal került a szervezetembe és évek óta gyűlt.

Gyengébb rohamom már négyszer volt, mindig tavasszal, a nagy téli munkák után, de megnyugtató, hogy az ólom a vegetáriánusoknak nem nagyon árthat, és kiürül a szervezetből, míg a húsevés és alkoholizálás már kis mennyiségben is veszé-

⁵⁴ Büttner Helén (1861–1943) festő. Czóbel Minka barátnője. Ld.: Tálás Anikó: Czóbel Minka és Büttner Helén barátsága. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Levéltári Évkönyv*, 13. 1999. 247–260.; Radics Rozi: Anarcsi boszorkányok. Czóbel Minka és Büttner Helén. *Élet és Irodalom*, 2010. szeptember 24.

⁵⁵ Mednyánszky 1902. április 23-án hosszabban számolt be Miri hűgának bécsi kezeléséről, illetve 1902. július 18-án Sirsich Jankának írt levelében említi, hogy „Naponta 2 liter tejet és egy nagy darab kenyeret hoznak, ebből élek.” *Mednyánszky-olvasókönyv* 2000. i. m. 123., 124.

lyes. Az orvosom nem kevesebb, mint 6 festőt ápol, akik krónikus ólom-mérgezésben szenvednek, és túl későn vették észre, 2 közülük mindkét kezén lebénult. A munkát megint elkezdtem, nagyobb képeimen csak jövő héten kezdek el dolgozni, mert az ízületeim rugalmassága még nincs meg. Most néhány kisebb dolgon dolgozom, amiket megrendeltek, és amelyek 10–12 nap alatt pénzhez juttatnak, amire a nagyobb dolgok miatt sürgősen szükségem van. Hirtelen és rendkívül élénk vízióm volt valami nagyon kellemetlen dologról a Goldsberg alatt, aztán már el is szállt, egyedül mentem korán, mert bár nem tudjuk, honnan [...], de mindig figyelni kell rájuk!

Ölel Benneteket az

Öreg Kutya

(Hessky Orsolya fordítása)

Mednyánszky László Czóbel Istvánnénak

Bécs, 1904. március 20.

Kedves István!

Akartam időt szakítani, hogy elolvassam a könyveidet, egyébként csak nagyon keveset olvashatok, mert árt a szememnek.

Bernatzik⁵⁶ címe:
Wilhelm Bernatzik
Panigl-Gasse 17
Bécs

Már korábban beszéltem Bernatzikkal írói irányzatodról, nagyon érdeklő őt, mint egyébként minden, ami Benneteket érint. Igaz barátságot érez irántatok. Tegnap tettem első nagyobb utamat a bécsi erdőben. Figyelemreméltó dolgokat láttam és a hosszú és fáradtságos téli klauzúra után kétszeresen is élvezetes volt. Hogy van [Luidern?⁵⁷] Jövő héten valószínűleg Pestre megyek, ahol a nyárra kis tervet készítek.

Ölel mindannyiótokat az

Öreg Kutya

⁵⁶ Wilhelm Bernatzik (1853–1906) osztrák festő. Mednyánszky 1881-ben ismerkedett meg vele Bécsben, meghívta Nagyórra s együtt festettek Zemplénben.

⁵⁷ Személyét nem sikerül azonosítani.

Mednyánszky László Czóbel Istvánnénak

Bécs, [1902]. július 9.

Kedves Miri!

Mi bajod volt? Kérdezz meg egy orvost, nem szabad *annyira megsózni* az ételt!

Mit gondol Frici a diétáról? Az ilyen dolgok gyakran visszajukra fordulnak, nagyon kell vigyáznod.

Előre is nagyon örülök a Szepességnek, amint itt lehetséges megszakítanom a munkámat. Annak is nagyon örülök, hogy János⁵⁸ jobban van, szegény János, csak ne kezdjen el túl korán nehéz munkát végezni, mert egy visszaesés veszélyes lehet. Üzenem neki, vagy mondd meg neki személyesen, ha találkozol vele, hogy küldök pénzt Mariskának, ha szót fogad és még kíméli magát egy ideig.

Hol van most Frici? Szanatóriumot rendez be? Igazán egy drága kincs, még akkor is, ha kicsit őrült, bár spanyolként annak is kell lennie.

Tegnap felbukkant itt Wolfner,⁵⁹ a Svájcba megy. Tőle tudtam meg, hogy Buni⁶⁰ valószínűleg nem tud Magyarországra menni. Úgy tűnik, családi okok miatt Ausztráliába úszik, talán szerencséje lesz, és egy cápa útközben bekapja a feleségét.

Üdv és csókok az öreg

Puffótól

Wolfner József Czóbel Istvánnak

Uj Idők

Budapest, 1905. június 15.

Igen tisztelt Uram!

Néhány nagyon szép napot töltöttem a Tátrában. Örömmel gondolok a Nerében⁶¹ töltött kellemes órákra és nagyon köszönöm a szíves szeretetreméltó vendéglátást.

Lászlónál tegnap voltam. Jól van, de megint „bis zur Bewusstlosigkeit”⁶²

⁵⁸ Dinda János (?-1904) a nagyőri kocsis fia, Mednyánszky bensőséges ifjúkori barátja, akit 1866-ban, 14 éves korában ismert meg.

⁵⁹ Wolfner József. Ld.: Fontosabb szereplők.

⁶⁰ Rupert Charles Bunny (1864-1947) ausztrál festő. 1886-1902 között Párizsban, majd két évig Londonban, s ismét Párizsban élt 1933-ig. Tanítványát, illetve modelljét Jeanne Heloise Morelet 1902 márciusában vette feleségül Londonban.

⁶¹ Nehre, Nagyőr.

⁶² Eszméletvesztésig, ájulásig.

2. Czóbel Margit lánykorában, 1910 k. Kiss István fotográfiája, AVU SNG, Fond Mednyánszky, ltsz.: 20Fe-17-1 © Slovenská národná galéria, Bratislava

Ez volt tulajdonképpen a fő ok, és nem nagyon akaródzott kiállítani, mint inkább kihasználni a lehetőséget, amikor pénzem is volt stb., hogy néhány életnagyságú figurát befejezzek, és egyszer végre megbizonyosodjak róla, hogy ez is megy.

Valószínűleg csütörtökről péntekre érkezem Beckóra és az Egérrel⁶⁴ átme-
gyünk Nagyőrbe.

dolgozik. Már ismét néhány gyönyörű képet festett.

Margit kisasszonynak⁶³ nevenapjára küld egy stúdiumot, e tavasszal Beckón festette. Én is küldtem kedves leányának egy-egy könyvet. Kérem fogadják szívesen. Kedves felesége Óméltóságának kezeit csókolom.

Szívből üdvözli
tisztelő híve

Wolfner József

Mednyánszky László Czóbel Istvánnak

Kedves István!

[1910. április 25. után]

10dikén beadtam három képet a kiállításra. Most még a városképen dolgozom, a héten készen kell lennem vele. Négy figurális képet is csináltam, amik eléggé tetszenek néhány embernek, de még nem érzem teljesen késznek őket ahhoz, hogy ki legyenek állítva.

⁶³ Czóbel Margit (1891–1972), Czóbel István és Mednyánszky Margit fiatalabb leánya, festő. Őt és Marianna (1890–1929) nővérét Konstantin Frida tanította festeni, de Malonyay Dezső fedezte fel tehetségét, képeit 1916-ban a Nemzeti Szalonban is kiállították. Mint az *Új Idők* kritikusa – valószínűleg Lyka Károly – írta: „Ezeket az üde vadvirágokat boldogult írótársunk, Malonyay Dezső éles szeme fedezte föl. Még pár nappal a halála előtt a felfedező örömeivel mutatta barátainak s végre elvitte a Nemzeti Szalonba, ahol e héten ki is állították.” (*Hangulat*. Szerk. Markója Csilla. *Enigma*, 9. 2002. no. 34. 139.: 11. jegyzet). Élete végéig Nagyőrön élt és alkotott. Neki köszönhető a Mednyánszky-hagyaték jelentős részének fennmaradása. Ld.: Katarína Beňová: *Barónka. Osudy Margity Czóbelovej (1891–1972) medzi Mednyánszkym a Robbe-Grilletom*. Bratislava, Slovenská národná galéria, 2011.

⁶⁴ Sirsich Janka. Elszegényedett és elárvult nemesi származású kisasszony. A Mednyánszky család és a

Az idei kiállítás nagyon szép, a Művészházban a *két legszebb kép*, amit M. Mókus⁶⁵ festett. Fényes, Mannheim és aztán a többiek. Összességében évek óta ez a legjobb kiállítás.

Mókus Pesten marad és bérel egy műtermet.

Malonyay és Wolfner 2 kiváló őrangyal! Oli⁶⁶ elbűvölő, Hippo⁶⁷ Daruváron Csákyék birtokán. Az abderita⁶⁸ panaszkodik, de szép dolgokat állított ki.

Jászay Mari nagyon kegyes. Janka⁶⁹ talán megint szerelmes.

Mindenkit ölel

Mednyánszky László Lyka Károlynak⁷⁰

[1900-1914 között]

Febr. 28.

Édes Carlo.⁷¹

Sok hegyi tájat csináltam, nem tudom melyikre kaptam arany érmet.⁷² Alighanem az lesz, amelyet Andrassy Gyula vett meg, ha jól emlékezem, akkor kaptam arany érmet egy évvel mielőtt Pepivel⁷³ ismerkedtem.

festő bizalmasa, a beckói vár és uradalom gondozója.

⁶⁵ Ferenczy Károly (1862-1917) festő, egy időben Mednyánszky műterem-szomszédja. A *Nemzetközi impresszionista kiállítás* 1910. április 25-én nyílt meg a Művészházban. A levélben említett festők mindegyike szerepelt ezen a kiállításon, Mednyánszky is két képpel.

⁶⁶ Olgvai Viktor.

⁶⁷ Pekár Gyula. Ld.: Főbb szereplők.

⁶⁸ Tyúkeszű. Valószínűleg Katona Nándorra utal. Ld.: Főbb szereplők.

⁶⁹ Sirsich Janka.

⁷⁰ A Lyka Károlynak szóló levelek lelőhelye: MTA BTK Művészettörténeti Intézet, Adattár, ltsz.: MDK-C-117/1007. - Lyka Károly (1869-1965) művészettörténész. A Singer és Wolfner cég által kiadott Új Idők, és a Művészet c. folyóiratok szerkesztője, Mednyánszky művészetének lelkes híve. Véleményére sokat adott a festő, mint azt 1911-ben, Wolfner Józsefnek szóló levelében írta: „Gyakran gondolok rá, és ha valami giccset akarok csinálni, úgy érzem, mintha oldalba lökne.” *Mednyánszky-olvasókönyv* 2000. i. m. 137.

⁷¹ Lyka Károly.

⁷² Mednyánszky az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1898 tavaszán rendezett Tavaszai Nemzetközi Kiállításán szereplő *Hegyi táj* c. képére kapta a társulat Nagy Aranyérmét. A képről Lyka Károly is írt a Budapesti Naplóban 1898. május 1-én: „Mednyánszky »Hegyi táj«-a igaz megfestett szimfónia, opalszínben derengő havasaival, szűztiszta hegyi levegőjével.” Idézi: Tímár Árpád: Mednyánszky László a magyar sajtóban. *Mednyánszky* 2003. i. m. 62. és kat. sz. 100.

⁷³ Wolfner József. Ld.: Fontosabb szereplők.

Fénykép nem hiszem, hogy volna, hacsak Kaiser nem csinált egyet.
Ölel az Ö Kutya.

Mednyánszky László Lyka Károlynak

Március 17.

Édes Carlo!

Még ma ne jöjjetek, de ha lehet, holnap okvetlen. *Még nem vagyok rendben a szénával és ezért félek a háborútól, tehát még ma ne, de holnap szépen kérlek jöjj.*

Mindenesetre holnap kellőképpen foglak fogadni, mint Mannheimernek fogom mondani, jetzt Hut auf der.

Ölel igaz híved
az ecsetfűlű
nagyvásznu

Öreg Kutya

Mednyánszky László Lyka Károlynak

Okt. 27.

Édes Carlo!

Kérlek, gyere holnap Pepivel.

Egy képet átfestettem vagy inkább átfestem jelenleg. Holnap már meglesz végleges állapotában, de akkor válik csak el, hogy kiállítható vagy sem, ma ezt még nem lehetne megítélni, mert tulajdonképpen a vásznon nincs, és a fejem belsejébe még te sem láthatsz bele.

Ölel igaz híved

Az Öreg Kutya

Mednyánszky László Lyka Károlynak

Budapest
Kedd

Édes kis Martyr

A legnagyobb kép, amelyet tegnap sárga lében láttál, elkészült. Talán kevésbé rossz a többinél.

A fő dolog volna, hogy ez innen elmenjen, különben még egyszer átfestem és nincs itt semmi egyéb hely, mert olyan nagy.

Nagyon kérek tehát, hogy (2)kal nézd meg, anélkül talán mégse küldeném, helyette esetleg egy másik maradhat itt.

Ha Pepi délután még egy percre jöhetne, szép volna tőle, de erre már nem lesz ideje.

Ölel igaz híved

Az Öreg Kutya

Mednyánszky László Sirsich Jankának

[1910-es évek]

Kedves Egérke,

Nemsokára szeretnék Beckóra menni, hogy egy kis időt Magával és Marie-val töltsék. Már előre örülök neki, az érkezésem napját meglelegrafálom. *De most szeretném tudni, hogy nem okozok-e kellemetlenséget?, még mindig nem ehettek sót és húsvest és semmi fehérjét, de egyébként mindent.*

Írja meg, hogy mindez nem okoz-e kényelmetlenséget Magának? Egyébként már teljesen egészséges vagyok és akár a hegyet is meg tudom mászni.

Kérem, írja meg, hogy hány ládám van a gangon a műterem előtt, 2 vagy 3. Mindent összeírok, a sok rajzomat, ami mindenféle található. Nagyórbán, Pesten, Bécsben és Beckón. A legnagyobb részét már rendeztem és maradékkal is ez a szándékom. Írja meg mindjárt, hogy a válasza még itt érjen.

A tavasz szép itt. Mi újság?

Öleli Nagyapja, Nagybátyja és Fivére

az Öreg Kutya

(Hessky Orsolya fordítása)

Mednyánszky László Czóbel Istvánnak

Budapest, 1914. augusztus 2.

Kedves István!

Miután ezekben a nyugtalan időkben⁷⁴ nem tudom, mikor és hol láthatjuk egymást legközelebb, tudjatok róla, hogy:

Pálmay József,⁷⁵ Batthyány utca 59. Budapest

és Malonyay Dezső, Ferenc József rakpart 15. Budapest

rólam és képeimről a legtöbbet tudják. Bécsben, Sobieski Gasse 4a szám alatt megkezdett és kész képek és minden tanulmányom megtalálható, amelyek szerződés szerint respektive a Tieitek, és amelyek szükség esetén Malonyay, Pálmai és különösen Wolfner segítségével értékesíthetők.

Minden eshetőségre tekintettel kérek Benneteket, hogy gondoljatok quasi fogadott fiamra, a sajnos 6 éve súlyos beteg *Horváth Jánosra, Rákosszentmihály Gusztáv utca 8.* is. 100 koronát kap tőlem havonta, és mivel teljesen munkaképtelen, súlyos gondokkal küszködik.

Nektek Beckó vagy Pozsony lenne a legbiztosabb, gondolom Minkának és Eminek sem kellene Anarcson maradnia.

Kis Egérként Beckón a legjobb helyen van. Én a magam részéről kutyaként, lóként vagy emberként valamilyen módon kiveszem részemem a nagy munkából. A remélhetőleg mihamarabbi boldog viszontlátásig ölel Benneteket az ütött-kopott

Öreg Kutya

Szerettem volna, ha látjátok a háborús Budapestet, nekem felejthetetlen marad festői bolydultsága és izzó lelkesedése. A sok tartalékos színes viseleteikben, a felvonulások, hazafias dalok... Csak a háttér gonosz, a felfoghatatlan háború.

Mednyánszky László Czóbel Istvánnak

Budapest, [1914]. augusztus 4-én

Kedves István!

Miri levelének örültem, de meg is *döbrentett*. Úgy tűnik, hogy már régóta nem volt újság a kezében? Remélem, Te járatosabb vagy. Mi történik Veletek? Írj néhány sort.

A háborús Budapest festői látvány, szép és határtalan lelkesedésében tényleg

⁷⁴ Mednyánszky - Tisza István miniszterelnök közbenjárására - 1914. augusztus 28-án nyert felvételt az 1914. július 28-án, Maximilian Ritter von Hoen tábornagy parancsnoksága alatt létrehozott k. u. k. Kriegspressequartierhez (közkeletű magyar nevén: Sajtóhadiszállás), a Monarchia íróit és képzőművészeit tömörítő propaganda egységhez. Ettől kezdve gyakorlatilag folyamatos frontszolgálatot teljesített képzőművész és író társaival, s háborús tematikájú műveit több kollektív kiállításon is bemutatta. Ld.: Markója 2008. i. m. 249-280.; Markója Csilla: Szabadulás az Éntől. Mednyánszky és Rilke nagy háborúja. *Új Művészet*, 25, 2014, 8. 4-9.

⁷⁵ Pálmai József. Ld.: Fontosabb szereplők.

grandiózus. Igyekszem majd hasznossá tenni magam. Tegnap a vöröskeresztben Somsiccsal⁷⁶ találkoztam.

Ölel Mindnyájatokat az

Öreg Kutya

Wolfner József Czóbel Istvánnénak

Uj Idők

Méltóságos Asszonyom! Mai sürgönyömet bizonyára már megkapta. Sokkal többet ezúttal sem írhatok. László betegségének hírért Malonyay⁷⁷ Pálmaytól hallotta, aki Lászlónak egy úgynevezett „barátja”. Biztosat ebben a dologban még nem tudok. Ma beszéltem egy újságíróval, Lázár Miklóssal,⁷⁸ aki 10 nap előtt jött haza és akkor Lászlót még kiváló egészségben látta. Együtt voltak József Ferdinánd főherceg ezredénél egy kis galíciai helységben, Bozeskoban, (IV. hadsereg Etappen Kommando) néhány újságíróval együtt. Ezek pár nap előtt tovább utaztak, László azonban megkérte a főherceget, hogy tovább maradjon – mert még rajzolni akart – amit meg is engedtek neki. Lázár szerint, ha Lászlónak valami baja van – talán kissé meghűlt – úgy csak a fent említett helységben lehet, ahol kórház is van. Én még tegnapelőtt írtam a Kriegspressequartier négy ismerős újságírónak, talán megtudok tőlük valami biztosat. Sürgönyöztem továbbá Zsolnára⁷⁹ Panek József ügyvédnek, akinél értesülesem szerint több újságíró lakott, hogyha tud valamit Lászlóról, azonnal közölje velem és adjon számlámra pénzt neki. Lázár Miklós ma visszautazik a Sajtóhadiszállásra és ő megígérte, hogy a legerősebben utánajár a dolognak és mihelyt valamit tud, rögtön megsürgönyözi, én viszont Méltóságos asszonyommal közlöm majd a hírt.

Remélem, hogy Lászlónak semmi komoly baja nem lehet, mert lehetetlennek tartom, hogy ne értesített volna erről engem valaki által, módon.

Kezét csókolja tisztelője

Bp. 1915. II. 12.

Wolfner József

⁷⁶ Gr. Somssich József (1864-1941) festő, utóbb politikus, diplomata. Mednyánszkyval közös kiállítása volt 1897-ben Párizsban. 1898-ban külügyi szolgálatba lépett, 1919-1920 között külügyminiszter, majd 1924-ig vatikáni nagykövét.

⁷⁷ Malonyay Dezső (1866-1916) író, művészeti író, Mednyánszky egyik közeli barátja. Ő írta 1905-ben az első könyvet Mednyánszkyról. Pekár Gyulával javasolta a festőnek, hogy kössön szerződést a Singer és Wolfner céggel.

⁷⁸ Lázár Miklós (1886-1968) író, újságíró, országgyűlési képviselő. A világháború idején a *Pesti Napló*, *Az Est* és a *Pester Lloyd* haditudósítója volt, majd 1922-1939 között *A Reggel* szerkesztője.

⁷⁹ Zsolna a Sajtóhadiszállás egyik állandó állomáshelye volt. Naplói szerint Mednyánszky 1915 januárjában itt tartózkodott, majd március 21-ig Krakkótól délkeletre, Brzeskóban. Betegségét nem említi.

Mednyánszky László Czóbel Istvánnénak

Kedves Miri!
[1915. december?]

Ma korán tértünk vissza Belgrádba.⁸⁰ A kirándulás rövid volt, de nagyon érdekes és borzalmas látványokban volt részünk. Egy festő el sem gondolhat ennél egyszerűbb dolgokat, és valamennyien valóban elégedettek lehetünk. A csoportunkat Klein lovaglómester vezette, aki maga is nagyszerű művész.⁸¹ Mint mindig, a cigányélet most is ragyogóan tetszett. Úgy nézek ki, mint egy bakonyi vaddisznó az őszi tölgyerdőben. A csoportunk többnyire derék festőkből és rajzolókból áll. Minden szempontból sokat lehet tanulni. Hogy mi történik a továbbiakban, azt hamarosan megtudjuk.

Korán érkeztem Wolfnerékhez, főként a küszöbön álló Háborús képek kiállítás miatt.⁸² Azonnal fürdőt vettem és [...]. Az első szabad pillanatomban leültem levelet írni Nektek. 8 napos kemény hideg után megint koratavaszi az időjárás. De sajnos nem marad így, és kedvenc ruháimat és cipőimet nemsokára megint használnom kell. Hol van Fiju?⁸³

Ölel Mindnyájotokat

az egészen elvadult Őskutya

(Hessky Orsolya fordítása)

Mednyánszky László Wolfner Józsefnek

Postabélyegző alapján: 1916. február 23.

Egészséges vagyok, körülbelül három 3 héten belül jövök Budapestre vissza, kérlek tudasd ezt nővéremmel, pension Grimm Budapest, ahol ő február eleje óta tartózkodik. Légy szíves küldjél számomra 600 koronát a Pressequartierbe.

híved a vén pictor.

⁸⁰ Az osztrák-magyar csapatok 1915. október 10-én elfoglalták Belgrádot és november 24-re egész Szerbiát. 1915 decemberében Mednyánszky Belgrádban volt. Itt, illetve itteni élményei hatására készült képeit 1916 januárjában állította ki a Nemzeti Szalonban.

⁸¹ Klein Hugó (?-1931) festő, a Sajtóhadiszállás csoportvezetője.

⁸² A Császári és Királyi Sajtóhadiszállás műkiállítása, 1916. január-február, Nemzeti Szalon.

⁸³ Ifjabb Czóbel Istvánról, Miri fiáról van szó, akit behívtak katonának, s akiért az egész család nagyon aggódott. 1916-ban nyoma veszett.